

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 7 - Number: 26 p. 207-222, Winter 2023

Avanzade Mehmed Süleyman'ın Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl Adlı Fal Kitabı*

Avanzade Mehmed Süleyman's Fortune Book Titled Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1198010>

Arařtırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
01.11.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
20.12.2023

Makale Yayım Tarihi /
Article Publication Date
30.12.2023

Asya Studies

Arş. Gör. Murat Aslan
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi /
Edebiyat Fakültesi / Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü / Eski Türk
Edebiyatı ABD
murataslan@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8376-3780

Öz

Asker ve eczacı olan Avanzade Mehmed Süleyman 19-20. asrın en üretken yazarlarından. Hedef kitlesi genel okuyucu olan yazar edebiyat, sağlık ve ahlak kitapları yanında okültist metinler de kaleme almıştır. Bunlardan biri; *Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl* (Gizli İlimlerden Ayna ile Geleceğin Keşfi)'dir. Eser yalnızca ayna ile değil çeşitli fal yöntemleri, tefeül ve istihare ile geleceğin öğrenilmesi usullerini de anlatmaktadır. İnsanların nereden gelip nereye gittiklerini merak ettiğini düşünen Avanzade genellikle geleceğin daha çok merak edildiğini, bu sebeple çeşitli vasıtalar aracılığıyla geleceğin öğrenilmesi için büyü ve fal pratiklerinin ortaya çıktığını düşünür. Bu eserinde ise söz konusu usullerden bazılarına yer verdiğini söyler. 20. yüzyılın başında İstanbul'da pek çok popüler fal kitabının basıldığı bilinmektedir. Herhangi bir kalıcılığı olmayan ve kısa sürede unutulmuş bu metinler hem fal kültürüne hem de dönemin sosyal hayatına dair kayda değer bilgiler içermektedir. Yazar, fal ile ilgili tarihi bilgilerle ve çeşitli hükümdarların fal merakına dair anekdotlarla zenginleştirdiği eserinde, falın hangi amaçlarla bakıldığına dikkat çekmektedir. Aşıklar sevgili tarafından bir karşılık görüp görmeyeceklerini, genç kızlar ise kiminle nişanlanacaklarını öğrenebilmek için fala başvurur ki bu husus hâlâ geçerlidir. Dikkat çeken başka bir husus ise sosyal medya aygıtlarının henüz yaygınlaşmadığı dönemde uzaktaki insanların sıhhat ve afiyetlerine dair merakların fal yoluyla giderilmeye çalışılmasıdır. Bu durum falın yalnızca bir keyif aracı değil aynı zamanda bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada Avanzade'nin söz konusu eseri tanıtılmış ve Latin harfleriyle okuyucuya sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fal, Tefeül, İstihare, Okültizm, Avanzade Mehmed Süleyman

Abstract

Avanzade Mehmed Süleyman, whose main profession is pharmacy and military service, is one of the most prolific writers of the 19-20. century. The author, whose target audience is a general reader, has written occultist texts as well as literature, health and morality books. One of them is *Ayine from Ulum-ı Hafiyeden Keşf-i İstikbâl* (Discovery of the Future with a Mirror from the Hidden Sciences). Although this is the name of the work, the author describes the methods of learning the future not only with a mirror, but also with fortune telling, tefeül and istikhara. Thinking that people are wondering where they came from and where they are going, Avanzade thinks that the future is generally more curious by people, and therefore, magic and fortune-telling practices have emerged to learn about the future through various means. In this work, he says that he includes some of the methods in question. It is seen that many popular fortune books were published in Istanbul at the beginning of the 20th century. These texts, which do not have any permanence and are forgotten in a short time, may contain significant information about both the fortune-telling culture and the social life of the period. The author draws attention to the purposes for which fortune-telling is used, in his work enriched with historical information about fortune-telling and anecdotes about the fortune-telling interest of various rulers. Lovers use fortune telling to find out whether they will receive a response from their beloved, and young girls to find out with whom they will be engaged, which is still true. The situation that is not valid today is trying to learn the curiosities about the health and well-being of distant people through fortune-telling when the telephone was not yet widespread. This situation both reveals the desperation of the people of that period and shows that fortune-telling is not only a means of pleasure, but also a necessity. In this study, it is aimed to introduce the aforementioned work of Avanzade and to present the work to the reader in Latin letters.

Keywords: Fortune Telling, Tefeül, İstihare, Occultism, Avanzade Mehmed Süleyman

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Aslan, M. (2023). Avanzade Mehmed Süleyman'ın Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl Adlı Fal Kitabı. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(26), 207-222.

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

GİRİŞ

İnsanoğlu, geleceğin belirsiz olması dolayısıyla, eylemlerinin kendisine mutluluk mu yoksa acı mı getireceğini merak eder ve bilmek ister. Geleceği bilmek ve kendisini garanti altına almak isteyen nefis, mantıklı yollarla bunu gerçekleştiremeyeceği için mantık dışı yollara sapar. Tarih boyunca görülen okültist eylemlerin ortaya çıkışında geleceği öğrenme merakı önemli bir rol oynar. Geleceğin tahmin edilmesi esasına dayanan fal, okültist pratikler içinde değerlendirilir.

Neredeyse tüm kültürlerde fal pratiklerine rastlanır. Falcı, bazı vasıtaları kullanarak geleceğe dair tahminlerde bulunmaya çalışır. Falcının kullandığı vasıtaya göre farklı fal türleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları el, kuş, kâğıt, iç organlar, kum, zar, kitap, su, kahve ve çay fallarıdır (Aydın, 1995: 135).

Mehmet Aydın'ın (1995: 135) tahminine göre fal Mezopotamya'da doğmuştur. Burada bulunan bazı belgeler milattan önce 4000'li yıllarda Mısır, Çin, Babil ve Kalde'de falcılık yapıldığını ortaya koymaktadır. Akadlar döneminde fal tekniklerinin geliştiği, günümüze dek gelen pek çok belgenin kanıtlandığı bir husustur. Asur-Babil kültürünün önemli çivi yazılı metinlerinden olan *Enuma Anu Enlil*'de pek çok fal kaydedilmiştir (Adalı, 2016: 15). Mezopotamyanın etkisinde kalan Hitit kültürü kuş uçuşu falı ve karaciğer falı gibi uygulamalarda bulunmuş, bu yöntemleri göçler yoluyla Etrüsk kültürüne taşımıştır (Orhun, 2009: 243-245).

Fal teknikleri, bahsi geçen yerler dışında Eski Yunan, Eski Roma, Japonya ve Orta Asya'da da kullanılmıştır. Eski çağlarda fal uygulamalarının dini inançla iç içe olduğu görülmektedir ancak *Tevrat* ve *İncil* bunları yasaklamıştır.¹ Dinî önderlerin de falı yasaklama eğiliminde olmalarına rağmen bu dinlere mensup insanlar fal bakmaktan uzak duramamışlardır (Aydın, 1995: 135-138).

Kur'an'a göre fal haramdır. Bu konu ile ilgili ayetlerden biri şu şekildedir: “Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz” (Mâide, 5/90). Cahiliye dönemi Araplarında zaten remil, firâset (insanların fiziksel özelliklerinden hareketle bakılan fal), irâfet (su, güneş ve küre gibi cisimlere bakarak oradaki renk ve şekillere göre fal bakma), iyafet (kuş falı), kitfe (koyun kemiği falı), turuk (hurma çekirdeği, çakıl taşı, bakla ve nohut gibi nesnelere açılan fal) ve ok falı gibi uygulamaların mevcut olduğu bilinmektedir (Sümer, 2016: 139-153). İslamiyet'in falı yasaklamasından sonra ise Cahiliye dönemine ait fal pratikleri tamamen bırakılmamış ve Müslümanlar tarafından devam ettirilmiştir. İslami anlayış falı bir hayra yorma yöntemi olarak ele alıp meşrulaştırılmıştır (Gür, 2012: 203). Bundan dolayı remil, isimlerle fal tutma, zarlarla fal açma, kesilmiş kemiğe ve ciğere bakarak fal açma, çay falı, su falı, kahve falı, bakla, kurşun dökme, tuz falı, balmumu falı, el yazısı falı, kitap falı, *Kur'an* falı gibi uygulamalar İslam kültüründe yaygın olarak kullanılmıştır (Çelebi, 1995: 139).

Osmanlı dönemine ait manzum veya mensur pek çok fal yazmasına ulaşmak mümkündür. Bu metinlerden bazıları makale, kitap veya tez olarak akademik çalışmaların konusu olmuştur. Ancak söz konusu metinler genellikle tefeül, yıldızname, *Kur'an* falı ve remil gibi klasik fallara aittir. Nagihan Gür Süleymaniye Kütüphanesi, Millet Yazma Eser Kütüphanesi ve Ankara Milli Kütüphanede yaptığı araştırmalar sonucunda otuz beş fal metnine ulaşmıştır. Çoğu falname, yıldızname ve taliname adları taşıyan bu metinler genellikle kura yöntemine dayanmaktadır. Büyük oranda birbirine benzeyen bu metinler arasındaki tek fark hesaplama usulleri ve müellif üsluplarından ibarettir (Gür, 2012: 211). İslami bir temele sahip olan Osmanlı kültüründeki en önemli fallardan biri de *Kur'an* falıdır. İslam dininin en muteber kaynağı olan *Kur'an*, geleceğin tahmin edilebilmesi için çeşitli usullerle kullanılmıştır. Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm adlı metni yayımlayan Özer Şenödeyici ve Halil Sercan Koşik'e göre *Kur'an* gibi muteber kaynaklardan hareketle bakılan fallar diğer fal türlerine göre daha inandırıcı olabilmekte ve halk arasında yaygınlaşabilmektedir. İslam'a göre fal haramdır ve falcılar yalan söyler ancak *Kur'an* çeşitli yöntemlerle fal aracı hâline getirildiğinde bundan yanlış sonuç çıkmayacağına inanılır (Şenödeyici ve Koşik, 2015: 72-73).

Osmanlı'da matbaacılığın gelişmesi, halk kültürünün önem kazanması ve dış kültürlerle açılma sonucunda daha farklı fal türlerine ait kitapların da yayımlanmaya başladığı söylenebilir. Özellikle 19.

¹ “Cincilere ve bakıcılara dönmeyin, murdar olmak için onları aramayın; ben Allahınız Rabbim” (*Kitabı Mukaddes*, Levililer 19/31). “Allahın Rabbini sana vermekte olduğu diyara geldiğin zaman, o milletlerin mekruh şeylerine göre yapmağı öğrenmiyeceksin. Aranızda oğlunu ve kızını ateşten geçiren yahut falcı yahut müneccim yahut sihirbaz yahut afsuncu yahut büyücü yahut cinci yahut bakıcı yahut ölülere danışan bulunmıyacak. Çünkü bu şeyleri yapan adam Rabbe mekruhtur ve Allahın Rab bu mekruh şeylerden dolayı onları senin önünden kovuyor. Allahın Rab ile kâmil olacaksın. Çünkü mülkünü alacağın bu milletler münecimlerini ve falcıları dinlerler; fakat Allahın Rab seni böyle yapmağı bırakmamıştır” (*Kitabı Mukaddes*, Tesniye 18/9-14).

yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında pek çok fal metninin yayımlandığı görülmektedir. Bu eserlerden bazıları es-Seyyid Süleyman el-Hüseynî'nin *Tesbih Falı* (1333), Ahmed Zenâti'nin *Kolay Remiller* (1333), Madam Duetep'in *Serâirü'l-yed yâhud mükemmel el falı* (1332), Ahmed Cemâlî'nin *Falnâme* (1327), Müneccimbaşı Hüseyin Nazmî'nin *Muhbir-i Tâli* (1339) ve Edmond Morbis'in *İlm-i Kef, Elim ve Kismetim*'dir (1925). Bu tür kitaplar klasik fal yöntemlerine yeni bir soluk getirmiş, yeni ve popüler fallardan bahsetmiştir. Böylece fal yalnızca geleceği tahmin etme, yapılacak işin hayırlı mı yoksa şerle mi sonuçlanacağını öğrenme amacından sapmış, kısmen eğlence kültürüne dâhil olmuştur. Ayrıca okuyucu kendi kendine fal bakabilme konumuna ulaşmış, falcılar ise geri plana atılmıştır.

Yaşadığı dönemde çok sayıda fal kitabı neşredenlerden biri Avanzade Mehmed Süleyman'dır. Asıl mesleği eczacılık ve askerlik olan Avanzade oldukça üretken bir müelliftir. O; edebiyata, sağlığa ve ahlaka dair eserler yanında okültizm içinde değerlendirilebilecek metinler de kaleme almıştır. Seher Erdoğan Çeltik'in hazırladığı *Avanzade Mehmet Süleyman – Kültür ve Edebî Hayatımıza Katkıları* adlı doktora tezine göre (2017) Avanzade'nin fala dair eserleri şunlardır: *İlm-i Serâir, İskambil Falı, Ulûm-ı Hafiyeden Âyine İle Keşf-i İstikbâl ve Ulûm-ı Hafiyeden Yıldıznâme*.

Bu çalışmada Avanzade Mehmed Süleyman'ın *Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl* adlı eser tanıtılmış ve Latin harflerine aktarılmıştır.

Avanzade Mehmed Süleyman ve Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl Adlı Eseri

Eserin yazarı Avanzade Mehmed Süleyman 1871 yılında İstanbul'da doğmuştur. Beşiktaş Askerî Rüştiyesi'nde ve Tıbbiye Mektebi'nin eczacılık bölümünde eğitim gördüğü bilinmektedir. Çeşitli hastanelerde ve Haydarpaşa Askerî Tatbikat Mektebi'nde çalışan Avanzade Mehmed Süleyman Kudüs'e sürgün edilmiştir. Bu sürgünün sebebi kesin olmasa da muhtemelen siyasi bir meseledir. Kudüs'te beş buçuk yıl boyunca kaldıktan sonra Kahire'ye geçen Avanzade, II. Meşrutiyet'in ilanı ile İstanbul'a dönmüştür. Sıhhiye-i Askeriye'de çalışmaya başlar. Ardından binbaşı rütbesine yükseltilir ve Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesi'nde ecza müfettişi olarak görevlendirilmiştir. Avanzade 1922'de İstanbul'da vefat etmiştir (Atay, 2019).

Eser Keteon Matbaası tarafından İstanbul'da 1330/1911-1912 yılında basılmıştır. Toplam 16 sayfadan ibaret olan eserde geleceği öğrenmeye aracılık edeceği umulan çiçek falı, tefeül (ağaç yapraklarıyla, kuşlarla, aynayla), soğan falı, tohum falı, kuyu falı ve istihare hakkında bilgi verilir. Bazen bu bilgiler örnek uygulama usulleriyle, hayattan sahnelerle ve tarihi olaylarla desteklenir.

Yazar, büyü ve fal gibi uygulamaları insanların nereden gelip nereye gittiklerine dair sorularına bir yanıt aramalarına bağlamakta ve bu nedenle bu pratiklerin insanlık tarihi kadar eski olduklarına dikkat çekmektedir. İnsanoğlu geçmişten ziyade geleceği merak etmektedir ve geleceği öğrenmek için çeşitli eşyaları kullanmaktadır: “Dünyâya ayak basan ilk insânlar bile bir kere etrâfına bakındıkları zamân kendi kendilerine ‘nereden gelüb nereye gideceklerini’ su’âl ve mâziden ziyâde istikbâlî keşf ve ta’yine ve bu ‘keşf ü ta’yîn için de arz u semâdan, arz ve semâdaki eşyâ ve mevcûdâtдан isti’âne ve istifâde çâresine tevessül itmişlerdir” (Avanzade Mehmed Süleyman, 1330: 3). Böylece büyü ve fal uygulamalarını bir temele oturtan Avanzade bunların Araplar, Mısırlılar ve Eski Yunanlılar arasında çok geliştiğini bildirir. Daha fazla açıklama yapma gereği duymayan yazar, okuyucularına *Tılsım, Sihir ve Büyü* isimli kitabını önerir; ardından “akvâm-ı mütekaddimenin keşf-i istikbâl için keşf ve isti’mâl eyledikleri vesâ’it-i muhtelifeden ba’zılarını daha bildirelim.” (1330: 3) diyerek, eski kavimlerin geleceği öğrenmek için kullandığı ve *Tılsım, Sihir ve Büyü* adlı kitapta yer almayan birkaç vasıttan daha bahsetmeye koyulur.

Bahsi geçen yöntemler rastlantı ve şans esasına dayanmaktadır ancak bunlara bir niyet üzerine başvurulmalıdır. Mesela ağaç yapraklarıyla tefeül yapan kişinin aklında bir soru olmalıdır. Yapraklarla iki farklı usulle tefeül yapılabilir. Belirli bir niyeti olan kişi yere dökülen yaprakları bir çemberin içine toplayacak, bunlara çeşitli harfler yazacak, sonra rüzgârın çıkıp bunlardan bazılarını uçurmasını bekleyecek ve kalan yaprakların üzerindeki harflerle kelimeler oluşturup aklındaki soruya yanıt arayacaktır. Başka bir yöntemle göre ise henüz ağaçtan düşmemiş yapraklara harfler yazacak ve ertesi gün düşen yaprakların üzerindeki harfler vasıtasıyla oluşturacağı kelimelerle yanıtını bulacaktır.

Eserde fal yöntemleri yanında fal kültürüne katkıda bulunacak önemli bilgiler bulunmaktadır. Mesela II. Abdülhamid'in fal merakı şu cümlelerle dile getirilir: “Abdülhamid'in kâhinler ve remmâllar vâsıtasıyla hemân her zamân tefe’ülden gerü durmadığı ve buna fevkalâde merâkı bulunduğu ve Ebu'l-Hüdâ vâsıtasıyla neler olacağını ve hattâ ne kadar zamân hükümdârlıkda kalacağını ve ne zamân öleceğini keşf ü istihrac itdirerek ana göre hareket eylediği malûmdur” (Avanzade, 1330: 11). Fakat; Roma, Galatya, Fransa ve Osmanlı'ya dair olup tarihi gerçeklikleri şüpheli bu bilgilerden ziyade, yazarın,

yaşadığı dönemin kültürüne dikkat çeken kayıtları daha dikkate değerdir. Âşık, sevgilisinin de kendisine karşı ilgili olup olmadığını veya bekâr bir kız kiminle nişanlanacağına ya da evleneceğine dair bilgiyi öğrenmek için fala başvurabilir ki bu husus günümüzde de geçerlidir. Bununla birlikte, bu eserden hareketle, 1880’de icat edilen telefonun henüz yaygınlaşmadığı yıllarda, uzakta bulunan akrabasının yahut yakınların sıhhatte ve afiyette olup olmadığını öğrenmek için fala başvurulduğu öğrenilmektedir. “Soğan Vâsıtasıyla Keşf-i İstikbâl” adlı bölümde Avanzade, falın bu amaç için kullanımını anlatmaktadır. Bunun için bir soğan alınır, üzerine durumu merak edilen kişinin ismi yazılır. Bu soğan ekilir ve çimlenmesi beklenir. Eğer çimlenirse merak edilen kişinin sıhhatte ve afiyette olduğuna hükmedilir. Eğer çimlenmezse onun ölmüş olabileceği düşünülür.

“Kuyu Vâsıtasıyla Keşf-i İstikbâl” bölümünde yazar, İstanbul’un Eyüpsultan semti civarında bulunan bir kuyunun yine merak edilen kişileri görme amacıyla kullanıldığını ifade eder. Birtakım dini ritüellerle birleşen bu fal bakma usulü sayesinde vefat etmiş kişileri görmek bile mümkündür. Başka bir deyişle bu fal, insanların ölümden sonrasına dek uzanan meraklarını gidermek için bir vasıttır. Bu fal, istihare ile ortak özellikler gösterir. Önce merak edilen kişi zihinde hayal edilir. Abdest alınıp üç İhlas ve bir Fatıha okunur, ardından suyun yüzeyine bakılır. Böylece merak edilen kişinin hayalinin bazen tek başına bazen de bir kalabalık içinde suyun üzerinden geçtiği görülür. Merak edilen kişi ölmüş ise suyun yüzeyinde cenaze merasimi canlanır. Yazar, çocukken bir defa bu kuyuyu ziyaret ettiğini ama üzerinden çok zaman geçtiği için bu hatıra dair ayrıntıları hatırlayamadığını, daha sonra ise bu kuyuyu tekrar ziyaret etmediğini söyler. Avanzade’nin bildirdiğine göre bu kuyu erkeklerden ziyade kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir (Avanzade, 1330: 15).

İnsanlar yalnızca istedikleri şeylere ulaşıp ulaşamayacaklarını öğrenmek için değil felâketlerden kaçınmak için de fal pratiklerini kullanmaktadır. “Kuşlar Vâsıtasıyla Tefe’ül veyâ Keşf-i İstikbâl” adlı bölümde bahsedildiğine göre eğer kuzgun bir insanın önünden uçarsa onun başına bir felaketin gelmesi beklenir. Kuzgun o kişinin sağ tarafında uçarsa felaket çok yakındır ve onu önlemek için hiçbir şey yapılamaz ancak sol tarafta uçarsa felaketin zamanı biraz daha ileridedir ve onu önlemek için tedbirler alınabilir (Avanzade, 1330: 9).

Avanzade Mehmed Süleyman’ın ‘*Ulûm-ı Hafiyeden Âyine İle Keşf-i İstikbâl*’ adlı eserinin ne kadar satıldığına dair elde herhangi bir kanıt yoktur ama çok fazla yaygınlaşmadığı hatta yayımlanmasından kısa bir süre sonra unutulduğu tahmin edilebilir. Bu tür popüler eserler kalıcı olmasa ve pek değerli bulunmasa da içerdikleri bazı bilgilerle döneminin sosyal hayatına dair önemli ipuçları barındırmaktadır.

Metin

[1] ‘Ulûm-ı Hafiyeden ÂYİNE İLE KEŞF-İ İSTİKBÂL

Âyine ile keşf-i istikbâl – çiçeklerle ve ağaç yapraklarıyla keşf-i istikbâl – soğan ve hubûbat dâneleriyle keşf ü ta’yîn-i istikbâl – kuşlar vâsıtasıyla tefe’ül – duman ve kuyular vâsıtasıyla keşf-i istikbâl – ‘Abdülhamid ne yolda keşf-i istikbâl eylerdi? –
Ma’lûmât-ı sâ’ire.

Mü’ellifi: A’vân-zâde Mehmed Süleymân

Kânûnen mahfûz bulunan her hakkı mü’ellifine ‘â’iddir.

[Birinci tab’ı]

Dersa’âdet
Keteon Matba’ası - Sirkeci Hâce Paşa
1330

‘Ulûm-ı Hafiyeden
[3]² Çiçeklerle Keşf-i İstikbâl

² İkinci sayfada kitap reklamlarına yer verildiği için burası metne dâhil edilmedi.

Dünyâya ayak basan ilk insânlar bile bir kere etrâfına bakındıkları zamân kendi kendilerine “nereden gelüb nereye gideceklerini” su’âl ve mâziden ziyâde istikbâli keşf ve ta’yîne ve bu “keşf ü ta’yîn için de arz u semâdan, arz ve semâdaki eşyâ ve mevcûdâtıdan isti’âne ve istifâde çâresine tevessül itmişlerdir.

‘Arablar, Mısırlılar ve Kadîm Yûnânîler bu yolda pek ziyâde ilerülemişler ve hayli şeyler keşf itmişlerdir.

[Tılsım, sihr ve büyü] nâmındaki kitâbımda bu husûsa dâ’ir hayli ma’lûmât virmiş olduğumdan eski zamânlarda keşf ve ta’yîn-i istikbâl için neler yapıldığına dâ’ir ma’lûmât almak isteyenler eser-i mezkûra mürâca’at idebilirler.

Akvâm-ı mütekaddimenin keşf-i istikbâl için keşf ü isti’mâl eyledikleri vesâ’it-i muhtelifeden ba’zılarını daha bildirelüm:

Ağaç Yapraklarıyla Tefe’ül

Eski zamânda bir kadın tâli’ini anlamak üzere lâ-ale’t-ta’yîn ağacın yaprakları üzerine ismini ve istihracın anlamak istediği mes’elenin mürekkebin bulunduğu kelimâtın harflerini yazar ve bunu açık [4] hevâda bir dâ’irenin ortasına kor idi. Ba’de birkaç dakîka sonra dâ’irenin üzerinde kalub te’sîr-i rûzgârı uçmayan yaprakları toplar ve bunların üzerindeki harfleri bir araya toplayarak kelimeler teşkiline çalışır idi.

Bu sûretle rûzgârın uçurmadığı yaprakların üzerindeki harflerden teşkil edilen kelimeler tâli’den sordığı su’âlin cevâbını teşkil eylerdi.

Bunu başka sûretle de tatbîk etmek imkânı vardır. Sorılacak su’âli teşkil iden kelimelerin harfleri kaç dâne ise o kadar kuruyub [bu ‘ameliyât tabî’i sonbahârda olur] dökülmek üzere bulunan yapraklar üzerine yazılır. Akşamdan sabâha kadar beklenilir. Aşağıya düşen yaprakların üzerindeki harfler bir araya getirilerek kelime veyâ cümle teşkil edilir ki sorulan su’âlin cevâbı olmuş olur.

Bu ‘ameliyâtın ilkbahârda ve ilkbahâr arasındaki zamânda da tatbîki kâbidir. Şu kadar ki yeşil ve tâze yaprakları ya bir dâ’ire üzerine koyub hafif bir rûzgâra karşı bırakmalı veyâhüd ağaç üzerinde yapraklara yazdıktan sonra bir sûretle yaprakları düşürmelidir.

Meselâ:

1-Câvidân Hanım’ı seviyorum. O da beni seviyor mu, sevmiyor mu?

2-Câvidân Hanım ile izdivâcım müyesser olacak mı, olmayacak mı?

[5] 3-Sevgilime mektûb yolladım. Cevâbını gönderecek mi, göndermeyecek mi?

Bunu anlamak istiyorum.

4-Bu piyangoda bana bir şey çıkacak mı, çıkmayacak mı? gibi su’âllerden birinde ne kadar kelime varsa ve kelimelerin mecmu’ı kaç harften mürekkebin ise o kadar yaprak üzerine yazılır.

Meselâ: Dördüncü su’âli teşkil iden kelimelerde 36³ harf bulunduğundan bu 36 harfi ayrı ayrı 36 yaprak üzerine yazmalı.

Farz idelim ki 36 harfin otuz birini rûzgâr uçurmuş, altısı⁴ kalmış ve bu altı harf de Ç I K A C K (چ ی ق ا ج ق) harflerinden ‘ibâret. Şu hâlde bu altı harf tefe’ül, istihracın daha sâde ta’birle tâli’e karşı sorulan su’âlin cevâbı olur ki bu da (çıkacak) kelimesinden ‘ibâretidir.

Soğan Vâsıtasıyla Keşf-i İstikbâl

Tâze ve küçük [kurıca soğanlar da kâbil-i isti’mâldir] soğanlar ma’lûmdur ki rutûbetlice bir mahalle bırakılacak olursa az zamânda çimlenürler.

İşte bu çimlenme keyfiyyetinden Avrupanın ba’zı memleketlerinde keşf-i istikbâl veyâ herhangi bir şey’i keşf ü ta’yîn için istifâde idilmektedir.

[6] Meselâ: Bir genc kıza beş dâne tâlib var. Bu beş tâlibin, beşi de genc kıza izdivâc etmek istiyorlar.

Bunlardan elbet yalnız biri genc kız tarafından kabûl olunacak. Fakat ‘acabâ hangisi?

³ Metnin orijinali Arap harfli olduğu için metinde bahsedilen cümlelerin harf sayılarında tutarsızlıkların olması normaldir.

⁴ Buradaki tutarsızlık, Avanzade Mehmed Süleyman’a aittir.

Genç kız hasbe'l-merâk bu beş genç tâlibden 'acabâ hangisiyle izdivâc ideceğim diye bir ârzû ve merâka düşse ve bu mes'ele-i mühimme vü nâzikeyi anlamak istese beş tâlibin isimlerini 'ayn-ı kıt'ada ufak ve tâze beş soğanın üzerlerine yazar ve soğanları rutûbetli bir mahalle bırakur.

Meselâ: Tâliblerin isimleri İbrâhîm, Kemâl, İsmâ'îl, Hâlid, Necmî. Bu beş ismi beş soğanın üzerine ayrı ayrı yazub rutûbetli mahalle bırakmalı. Bir iki gün sonra beş soğandan biri çimlenmiş. Üzerine bakmalı. Meselâ: Kemâl var. Dimek ki tâliblerden genç kızla izdivâc idecek olan genç (Kemâl)dür.

Eğer 'ayn-ı zamânda iki veyâ üç soğan birden çimlenür ise bunlar piyango usûlüyle kur'a çekilür. İlk def'a kimin ismi çıkarsa genç kızla anın izdivâc ideceği anlaşılır.

Edirne'de akrabâdan beş kişi var. Bunların sıhhat u 'âfiyetde olub olmadıkları ve meselâ beş kişiden piyangoyu kimin kazanacağı, üç kızdan hangisinin ilk evvel izdivâc ideceği veyâ Ankarada sevdiğim bir zât var. Sıhhat ve 'âfiyetde ise ismini yazdığım soğan ilk def'a çimlensün, hasta veyâ bir tehlikede ise veyâ vefât [7] itmiş ise çimlenmiyerek girüye kalsun gibi ârzûya göre tertîb olunacak su'âllerin, bilmecelerin hâlleri, cevâbları da bu sûretle keşf ü ta'yîn idilür.

Avusturyada bu sûretle genç kızlar kısmetlerine bakmakta ve 'ayn-ı zamânda hış ve eğlenceli bir zamân geçirmekdedürler.

Kezâ Romanlar da soğanlar vâsıtasıyla tefe'ülde bulunurlar idi ki bugünkü günde yine tatbîk ü isti'mâl idilmekdedür.

Hubûbât Dâneleriyle Keşf-i İstikbâl

Avrupada ba'zı köylüler de hubûbât dâneleriyle keşf-i istikbâle devâm eylemekdedürler.

Tarz-ı icrâsını ta'rîf idelüm:

Meselâ: On iki dâne temiz ve irice buğday dânesi seçilür. Bunların üzerine senenin mürekkeb bulunduğu on iki ayın isimleri yazılır.

Ba'de dâneler, temiz oldukça sıcak bir firunun veyâ ocağın içine konılır.

Hangi dâne daha evvel kızarur veyâ yanar ise o ayda hubûbâtın ve etmeğin bahâli olacağı veyâ az bulunacağı keşf ü istidlâl olunur.

Bu tarz keşf-i istikbâl, öğrenildikten sonra ârzûya göre başka dürlü su'âller, bilmeceler tertîb ü tatbîk olunabilir.

[8] Kuşlar Vâsıtasıyla Tefe'ül veyâ Keşf-i İstikbâl

Sihirbâzlar ve âfsûncılardan ba'zıları kuşlar vâsıtasıyla keşf-i istikbâle çalışmakta ve Avrupanın ba'zı memleketlerinde bu sûretle tefe'ülde bulunmaktadırlar.

Eski zamânlarda horozun ötmesinden tefe'ül idilirdi.

Meselâ: Tahtadan büyük bir dâ'ire yapılıp ve bunun etrafı kalemler veyâ tahta ile birtakım küçük bölmelere taksîm idilir ve bölmelere buğday, arpa gibi hubûbâtdan birinin dâneleri konulur.

Ve dânelerin bulunduğu bölmelere matlûb olan su'âli teşkil iden kelimelerin mürekkeb bulunduğu harfler yazılır idi.

Ba'de horoz dâ'irenin üzerine konur ve horoz da bu dânelerden yimeğe başlar idi. Horozun yidiği veyâ yimediği dânelerin bulunduğu bölmelerdeki harflerden kelimeler teşkil olunarak matlûb olan mes'ele hâl idilür idi.

Jâmblik İmparatorun Vâlâns İmparatorluğuna kimin halef olacağını anlamak isteyerek ta'rîf eylediğimiz sûretde hareket itmiş ve horozun sekiz buğday dânesi yidiği ve bu dânelerin buldukları bölmelerdeki harfleri bir araya getirdiği zamân Theodoz isminin teşkil eylediğini görmüşdür.

[9] Horozun yidiği dânelerin buldukları bölmelerdeki Fransızca harfler şöyle imiş: Theodose.

"Kolin Doplansı"nin virdiği ma'lûmâta göre baykuşun sadâsı bir felâketin vukû' bulacağına ve 'ale'l-ekser mevte delâlet ider.

Bülbülün sadâsı, insana şevk ve meserret bahş ider. Bu güzel kuşçağızın terennümât-ı dil-firibânesini dinleyüb de müstağrâk-ı hazz u sürûr olmamak, mükedder olub da bu kederden kurtulmamak hemân mümkünsüzdür dinebilür.

Kuzgun “Kardan”ın rivâyetine göre bir insânın önünde uçacak olursa ilerüde bir felâket irişeceği anlaşılır.

Eğer sağ tarafda uçarsa felâketin yakında vukû' bulacağı ve eğer sol tarafda uçarsa ittihâz olunacak tedâbîrle o felâketin def' olunabileceği keşf ü istidlâl olunur.

Başın üzerinde ve etrâfında uçarsa o adamın vefât ideceği anlaşılır.

Bununla berâber her def'a uçarken ötmesi de lâzımdır. Ötmeyüb de sükût idecek olursa, hiç bir şey vukû' bulmayacağı tecrübe idilmiştir.

Kartal ve etrâfında uçdığını görmek iyidir. Kıral Dejotar⁵ bir gün kartal görmesi sâyesinde hayâtını kurtarmıştır.

[10] Meşâhirden Çiçeron, bir karganın bir gün kırdaki hânesinden sâ'at kadranının üzerindeki iğnelerden birini aşırıldığını görür. Daha sonra karga, gagasıyla mûmâ-ileyhin elbisesinin şeridinden tutarak bırakmaz.

O sırada biri içerü girerek Çiçerona kendisini öldürmek üzere askerlerin gelmiş olduğunu söylemiştir.

Fi'l-hakîka kuşlardan ba'zıları insâna yümn ü sa'âdet ve ba'zıları da ye's ü felâket bahş ider ki bu keyfiyet birçok tecrübelerle sâbit olmuştur.

Kargalar, siyâh kediler, beyaz tavuklar, yılan ve tavşanlar bu cümledendir. Ya'ni bu ta'dâd olunan hayvanâtın görülmesi iyi değildir.

Bir adamın üzerine at sineği konacak olursa, adama bir taraftan bir haber geleceği anlaşılır.

Duman Vâsıtasıyla Tefe'ül

Kudemâ, sigara veyâ eşyâ vü mevâd-ı sâ'irenin ihtirâkından mütevellid duman vâsıtasıyla da keşf-i istikbâl ü tâlî'de bulunurlar idi.

Bunun için yanmakta bulunan kızgın bir âteşin üzerine hubûbat dânelerinden atarak tefe'ülde bulunurlar idi.

[11] Çıkan duman dâ'imâ sağ taraftan yükselür ve 'ayn-ı zamânda hafif ve berrak olur ise uğurlu add iderlerdi.

Duman, dâ'imâ sol taraftan çıkacak ve 'ayn-ı zamânda koyu ve siyâh bulunacak olursa uğursuz sayılır idi.

Âyine Vâsıtasıyla Keşf-i İstikbâl

Âyine vâsıtasıyla kehânet veyâ tefe'ül ya'ni falcılık öteden berü muhtelif sûretlerle vukû' bulmakta idi.

Didius Julyanus nâmındaki Rumun imparatoru, devrinin nâmdâr kâhini olup hâssâ-yı garîbeye mâlik olan âyinesiyle istişâre itmeden hiçbir şey görmez idi.

'Abdülhamidin kâhinler ve remmâllar vâsıtasıyla hemân her zamân tefe'ülden gerü durmadığı ve buna fevkal'âde merâkı bulunduğu ve Ebu'l-Hudâ vâsıtasıyla neler olacağını ve hattâ ne kadar zamân hükümdârlıkta kalacağını ve ne zamân öleceğini keşf ü istihrâc itdirerek âna göre hareket eylediği ma'lûmdur.

Mevsûken virilen ma'lûmâta göre sûr-ı muhtelifede yaptırdığı tefe'ül âresinde âyine vâsıtasıyla da ara sıra istikbâle 'â'id vekâyi'i keşfe çalışmakta idi.

İmparator Didiusun âyine vâsıtasıyla ne sûretle keşf-i [12] istikbâle çalıştığı merâk idilecek bir şey olup keşf-i istikbâl nâmındaki kitâbda manzûrumuz olan ma'lûmâta âyineyi gözlerinin önüne değil bir çocuğun başı arkasına vaz' itmekte ve zuhûr idecek ahvâl u vekâyi'in oraya 'aks iden hayâletinden keşf ü istidlâl muvafik olmakda imiş.

Her ne husûs için olursa olsun müşâvir-i hâssî olan âyineye mürâca'at eylese her hâlde nâ'il-i ârzû ve emel olur ve husûle gelen meserret ü memnûniyetini ketm u ihfâ idemezmiş. Pozanyasın bu hususa dâ'ir olan kitâbında müsâdif nazar-ı mütâla'amız olan

⁵ Deiotarus.

ma'lûmâta göre Patras şehrinde "Saroz" ma'bedi, pîşgâhında bir çeşme bulunup etraf u civârdan gelen marazâ ve ma'lûlîn bundan pek ziyâde istifâde iderlermiş.

Ne sûretle istifâde eylediklerine gelince: Ârzû olunan meselâ: Bir kadının hayâli tutulan âyineye aks eylesinden matlûb hâsıl olur imiş.

Gâ'ibde bir âdem bulunup bunun ahvâline dâ'ir ma'lûmât isteyen âdem çeşmeye bir âyine tutar ve o âdemin hayâli mezkûr âyineye 'aks eyler imiş.

Veyâhüd hasta bir âdem çeşmeye âyine tutar imiş. Eğer hasta iyi olacak ise âyinedeki hayâlin sîmâsı gayet iyi bir renkte ve vücûdu dolgun ve iyi bir hâlde görülür imiş. Hastalığı artacak veya bu hastalıktan düşecek ise [13] hayâlin sîmâsına fenâ ve solgun bir renk ile yanaklarında bir çukurluk görülür imiş.

Bunun için de hasta, bir âyineyi bir ip vâsıtasıyla çeşmenin önüne asar ve âyineyi altından suya temâs edecek sûrette mu'allak bulundurur imiş.

'Ayn-ı zamânda hasta 'itriyât yakarak tütsülenür ve müte'âkiben icrâ-yı tazarru'âta ibtidâr eylermiş.

Ba'de âyineye bakar ve biraz yukarıda ta'rîf eylemiş olduğumuz gibi zuhûr idecek ahvâli rû'yet eyler imiş. Ya'ni kendisinin şifâ-yâb olup olmayacağı âyinede 'aks eden hayâlin sîmâsındaki görülecek renkten ve vücûdının ve sîmâsının za'f u tevânîsinden keşf ü istidlâl eyler imiş.

Âyine vâsıtasıyla tefe'ül bugün Fıransanın kurâ ve kasabâtına varıncaya kadar hemân ekser tarafında icrâ kılınmaktadır.

Meraklı ve mütecessis genc kızlar varacakları erkeğin kim ve nasıl olduğunu anlamak için âyineye bakmaktadırlar.

Âyine ile tefe'ül sırasında otanın nîm muzlim olması ve bunun için de za'if ve solgun bir ziyâ neşreden meş'âle gibi bir menba' ziyâ isti'mâli lâzımedendir.

Ekser falcılar âyine vâsıtasıyla keşf-i istikbâle çalışdıkları ve müşterilerini memnûn eyledikleri sırada otalarına veyâ dükkânlarına [14] başka bir hâl ve manzara virmekde ve bu sûretle müşterilerinin dikkat ve meraklarını celb itmekteydiler.

Meselâ dükkânın veyâ otanın dîvârlarını serâpâ sihirbâzlara mahsûs olan kırmızı bezler veyâ kâğıdlarla örtmekde ve kullanılacak menba'-ı ziyâyı da bir kırmızı fenâr vâsıtasıyla âyineye 'aks itdirürler ki bu sûretle müşterilerin merak ve teccessüsleri bir kat daha ziyâdeleşiyor.

Zâten sihirbâzların gâyet sâde bir şey'i mümkün olduğu kadar fevkal'âde ve garîb bir şekle vaz' itmekde mahâretleri bulunup bu sâyede kendilerine mürâca'at iden sâdedilleri kolayca iğfâl u iknâ' eylemekteydiler.

Kuyular Vâsıtasıyla Keşf-i İstikbâl

Ba'zı mahallerde de kuyu vâsıtasıyla tâli'e bakılmaktadır.

Sûret-i icrâsına gelince: Bir âdem görmek istediği gâ'ibdeki bir âdemi niyet eyler o anda istediği şahsın sîmâsı veyâ hayâli suyun sathına 'aks eyler.

Vefât imiş bir şahsı bile görmek mümkün olur ki şehrimizde Eyüpsultân cihetinde mürtefi' bir nokta üzerinde bulunan kuyu bu cümleden olup 'umûmun ma'lûmudur. Âbdest alarak üç İhlâs ve bir Fâtiha-yı şerîfe okur. Niyet-i hayriye ile görmek istediği [15] şahsı zihnen tahattur ve tasavvur eyler ve suyun sathına nazar eyler. O sırada ba'zan yalnız ve ba'zan bir galabalık içinde bulunmak üzere murâd eylediği şahsın hayâlinin geçdiğini görür.

Eğer murâd olunan şahs ölmüş ise cenâze hâl ve manzarasında geçirilir.

Fakîr, bir kere çocukluğumda bu kuyuyu ziyâret eylemişsem de hâtırâtı mürûr-ı zamân ile gâ'ib olduğundan ve andan sonra da bir kere daha ziyârete muvaffak olamadığımdan daha ziyâde ma'lûmât viremeyeceğim.

Bu gibi husûsâta bizde erkeklerden ziyâde kadınlar merak iderler. Şehrimizin neresinde sihr bilene, büyücilige, remmâllığa 'âid şey var ise hepsini bilirler...

Erkeklerimizin çoğu bunların mevcûdiyetinden bile haberdâr degillerdür. Bu sebeple kadınlarımızdan birçoğu cum'a günleri mezkûr kuyunun bulunduğu semte gidüp istihracâtında bulunmaktadırlar.

İstihâre Sûretiyle Keşf-i İstikbâl

Bizde keşf-i istikbâl için bir vâsıtaya daha mürâca'at idilmektedir ki bunu da kadınlarımız istedikleri zamân matlûba muvâfık bir sûrette mevki'-i tatbika vaz' eylemekdedürler ki buna da "istihâre" dinilir.

İstihâreye bakan bir âdem âbdest alır ve iki rek'at ile [16] rızâsı ve iki rek'at de husûl-i maksad için namâz kılar ve müte'âkiben sağ tarafına yatarak uyur.

Rü'yâsında matlûb u maksûdı her neden 'ibâret ise o âdeme zâhir ü âşikâr bir sûrette beyân olunur.

Genc kızlar, istihâreyi ve bunun için okunması muktezî du'âyı bilirler.

Bir genc kız, ilerüde varacağı erkeği bile bu sâyede anlayabilir ya'ni kendisine zevc olacak âdemi rü'yâsında 'aynıyla görür.

İstihâre du'âsı ma'lûm olduğu gibi ârzü idildiği zamân kadınlar vâsıtasıyla öğrenileceğinden ve buraya derci münâsîp görülmediğinden bu kadarla iktifâ kılındı.

SONUÇ

Fal kültürü insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanoğlu, evrenin bir bütün olduğu anlayışından hareketle akla gelebilecek her araçla geleceği tahmin etmeye çalışmıştır. Kimi zaman cansız nesnelere kimi zaman ise bitkileri ve hayvanları fal bakma amacıyla kullanmıştır. Bazen de insan bedenine ait unsurları ya da kutsal metinleri fal aracı hâline getirmiştir. Kum, ok, çakıl taşı, meyve çekirdekleri, su, el, yıldız, kutsal metinler, çiçekler, rüya, kemik, iç organlar, kuşlar ve kahve tarih boyunca kullanılan fal araçlarıdır.

Dünya tarihinde her kültürün fal ile ilgilendiği ve fal yöntemlerinin sayısız olduğu söylenebilir. Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi dinler falı yasaklamış ve geleceğin yalnızca Allah tarafından bilenebileceğini söylemiştir ancak buna rağmen insanoğlu falı meşrulaştırmanın bir yolunu bulmuş ve fal uygulamalarına devam etmiştir. İslami anlayış fala dini bir kiske giydirmiş, fal bakmanın amacı olarak hayra ulaşmayı ve şerden uzak durmayı benimsemiştir. Osmanlı dönemine ait metinler, İslam anlayışı ile fal kültürünün sentezinin yapıldığı pek çok örnek içermektedir. Yıldızname, taliname, falname, tefeülname ve *Kur'an* falı gibi isimler taşıyan bu metinler Müslüman Osmanlı'nın fala yaklaşımını gözler önüne sermektedir.

19 ve 20. asırda, matbaanın kullanılması ve diğer kültürlere olan ilginin arması sonucunda Osmanlı Devleti'nde pek çok fal kitabı basılmaya başlanmıştır. Bu fal kitapları geleneksel usullerden bahsetmekle birlikte yeni fal yöntemlerini de anlatmaktadır. Böylece fal, modern dönemde de varlığını sürdürmek üzere bu tür kitaplar sayesinde kayıt altına alınmakta ve popüler kültüre dâhil edilmektedir.

Fal kitapları genellikle popülerdir ve genel okuyucu için yazılır, yayımlandıktan kısa süre sonra da unutulur. Bununla beraber bu eserler edebî açıdan pek değerli bulunmasalar da döneminin kültürüne ve sosyal hayatına ışık tutacak niteliklere sahiptir. Bundan dolayı söz konusu eserlerin halk bilimi alanında, sosyal tarihlerde, kültürel çalışmalarda ya da edebî eserlerin değerlendirilmesinde kullanılması mümkündür.

Avanzade Mehmed Süleyman'ın *Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl* adlı eseri insanların geleceğe dair olan büyük meraklarına dikkat çekmekte, tarih boyunca geleceği öğrenmek için kullanılan usullerden bazılarından bahsetmektedir. İslam kültürünün fal uygulamalarından biri olan tefeül çeşitleri yanında istiareye yatma usulünü ve bazı fal türlerini tarihten örneklerle açıklamaktadır. Bu arada kitapta adları geçen fallara niçin bakıldığını açıklamaya çalışan yazar bazı önemli sosyal gerçeklere de işaret etmektedir. Eserin yayımlandığı 1911-1912 yıllarında iletişim araçları henüz yaygınlaşmış değildir. Kitaptan öğrendiğimize göre insanlar uzaktaki sevdiklerinin sıhhatte ve afiyette olup olmadıklarını öğrenmek için fal bakmaktadır. Bazıları ise hayatta olduğu düşünülen ancak kendisine ulaşamayan ya da vefat etmiş olan tanıdıklarının durumunu öğrenmek için İstanbul'un Eyüpsultan taraflarındaki bir kuyuya gitmekte ve bazı dinî ritüeller sonucunda kuyunun içindeki suyun yüzeyinde niyet ettikleri kişinin suretini görmeyi ummaktadır. Yazar da çocukken bu kuyuya bir kez gittiğini bildirmektedir. O hâlde falın yalnızca bir keyif aracı değil aynı zamanda insanların çaresizliği nedeniyle bir ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Avanzade Mehmed Süleyman bir tür fal derlemesi olan *Ulûm-ı Hafiyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl* adlı eseri hem Osmanlı'nın klasik dönemine ait fal uygulamalarından hem de yeni fal usullerinden bahsetmektedir. Edebi açıdan pek değerli olmayan eser, 20. asrın başında Osmanlı halkının fal bakma usullerine ya da amaçlarına dair anlattığı bilgiler dolayısıyla önemlidir. Bazen merak giderme aracı bazen de eğlence unsuru olan fal kimi durumlarda bir ihtiyaç hâlini alabilmektedir. Henüz iletişim

araçlarının yaygınlaşmadığı ve ulaşım araçlarının gelişmediği bir dönemde, uzakta bulunan yakınların durumunu öğrenme ihtiyacı insanları fal bakmaya itmiştir. İnsanoğlunun merakı bu dünya hayatı ile sınırlı değildir, ölmüş bir yakının durumu da merak konusu olabilir. Halk kültürü bunun da bir çözümünü bulmuş, çeşitli dualarla ve hayra niyet ederek (falı İslami açıdan meşrulaştırarak) öte dünyanın kapılarını aralamanın ve ölmüş yakınların durumunu öğrenmenin yollarını aramıştır.

Yazarlık Katkısı

Çalışma tek yazarlı olarak yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Adalı, S. F. (2016). The Transmission of Solar Eclipse Omens in Anatolia and the Near East: Textual Agreements Between Malhama Texts and Omens From Enuma Anu Enlil. *Colloquium Anatolicum*, 0(15), 12-20.
- Ahmed Cemâli. (1327). *Falnâme*. İstanbul: Matba‘a-i Metin.
- Ahmed Zenâfi. (1333). *Kolay Remiller* (Çev.: Seyyid Süleyman el-Hüseynî). Dersaadet: Cemiyet Kütübhanesi.
- Atay, D. (2019). Avanzade Mehmet Süleyman. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mehmet-suleyman-avanzade> adresinden 27.10.2022 tarihinde erişildi.
- Avanzade Mehmed Süleyman. (1330). *‘Ulûm-ı Hafîyyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl*. İstanbul: Keteon Matba‘ası.
- Aydın, M. (1995). Fal. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt: 12, s. 134-138. İstanbul: TDV Yayınları.
- Çelebi, İ. (1995). Fal. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt: 12, s. 138-139. İstanbul: TDV Yayınları.
- Erdoğan Çeltik, S. (2017). Avanzâde Mehmet Süleyman – Kültür ve Edebî Hayatımıza Katkıları, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Es-Seyyid Süleyman el-Hüseynî. (1333). *Tesbih Falı*. İstanbul: İstanbul Cemiyet Kütübhanesi.
- Gür, N. (2012). Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldıznâme, Falnâme ve Tâlinâme Metinleri. *Milli Folklor*, 0(96), 202-215.
- Kitabı Mukaddes. (1981). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Kur’an-ı Kerim. (2022). <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf> adresinden 28.10.2022 tarihinde erişildi.
- Madam Duetep. (1332). *Serâirü’l-yed Yâhud Mükemmel El Falı*. (Çev.: Râgıb Rıfki). Dersaadet: İkbâl Kütübhanesi.
- Morbis, E. (1925). *İlm-i Kef, Elim ve Kismetim*. (Çev.: Voya Vukoviç). İstanbul.
- Müneccimbaşı Hüseyin Nazmî. (1339). *Muhbir-i Tâli*. Dersaadet.
- Orhun, M. (2009). Hititlerde Karaciğer Falı, Kuş Uçuşu Falı ve Bunların Etrüskler’deki Uzantısı. *Akademik Bakış*, 3(5), 231-250.
- Sümer, N. (2016). Cahiliye Araçlarında Falcılık. *Milel ve Nihal*, 13(1), 134-157.
- Şenödeyici, Ö. & Koşık, H. S. (2015). En Muteber Kaynaktan Gaybı Öğrenmek: Bir Kuran Falı Manzumesi. *Littera Turca*, 1(1), 71-96.

EK: ORIJINAL METİN

